

Identificarea și evaluarea riscurilor semnificative

Prep.Univ.Drd. Gavrilă – Paven Ionela
Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia
Ionelapaven@yahoo.com

Riscurile sunt definite ca pierderi asociate unor evoluții adverse ale rezultatelor. Gestiunea riscurilor nu este altceva decât ansamblul instrumentelor, tehnicilor și dispozitivelor organizatorice necesare băncii pentru a reuși¹.

Chiar dacă vizează un orizont de timp viitor în funcționarea băncilor, riscurile bancare pot fi gestionate, în aceasta constând ineditul demersurilor de administrare a riscurilor. **Importanța gestiunii riscului** ca activitate constă în posibilitatea de a prognoza într-o anumită măsură producerea evenimentului de risc și de a lua la timp deciziile necesare în vederea reducerii riscului unor eventuale consecințe nefavorabile.

Esența riscului, ce se exprimă prin posibilitatea evaluării cuantificate a probabilității apariției unei situații nefavorabile, condiționează necesitatea elaborării metodelor și mecanismelor de diminuare a efectului negativ al evenimentelor prevăzute. Cunoașterea pericolului potențial și a nivelului de impact al riscului permite a le gestiona în mod mai eficient.

Băncile își configurează un profit propriu de risc, stabilind obiectivul și strategia pentru fiecare risc semnificativ. Băncile stabilesc tipurile de riscuri pe care sunt pregătite să le asume, precum și *pragul de la care un risc este considerat semnificativ*. În stabilirea riscurilor se au în vedere natura, dimensiunea și complexitatea activității băncilor. Strategia societăților bancare privind administrarea riscurilor semnificative trebuie să determine raportul dintre risc și profit pe care banca îl consideră acceptabil, în condițiile asigurării continuității activității bancare pe baze sănătoase și prudente².

Experiența acumulată în domeniu dovedește că, de regulă, băncile își asumă acele tipuri de riscuri susceptibile de a afecta elementele bilanțului său. Cu toate acestea, nici aceste riscuri nu sunt în totalitate suportate de către bănci. Orice bancă va încerca să elimine, fie cel puțin să diminueze riscurile la care este supusă, prin recurgerea la modalități specifice de protecție împotriva riscului, fie prin transferul riscurilor partenerilor de afaceri³.

Analiza necesității creditului

Factorii sunt cei care determină formarea și modificarea unui efect, a unui rezultat. Ei acționează, de regulă, nu izolat, ci interdependent, corelat, într-un sistem de legături încheiate. Identificarea lor necesită cunoașterea precisă a căii de formare a rezultatului, a legăturilor cauzale lăuntrice al rezultatului, în accepțiunea de fenomen analizat. De exemplu, studiind beneficiul întreprinderii, trebuie dinainte cunoscut mecanismul formării acestuia, mecanism care, printr-o corelație primară, este reprezentat de modificarea volumului producției vândute, a structurii acesteia, a costurilor de producție și a prețurilor de vânzare. Acest mecanism reflectă un proces intern obiectiv de formare a rezultatului, care se examinează în cadrul analizei rentabilității.

Pentru cunoașterea și evaluarea situației economico-financiară prezentă și de perspectivă a clienților, precum și pentru aprecierea riscului bancar în activitatea de creditare, banca trebuie să-și

¹ Dedu V., *Gestiune și audit bancar*, Editura pentru Științe Naționale, București, 2001, p. 72.

² Socol A., *Contabilitatea și gestiunea societăților bancare*, Editura Economică, București, 2005, p. 455 – 456.

³ Trenca T., *Managementul riscurilor bancare – un sistem*, Sesiune de Comunicări Științifice cu participare Internațională „Lumea financiară – trecut și perspective”, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, p. 439.

asigure o bază de informații asupra fiecărui client, pe care trebuie să o actualizeze periodic. Principalele surse de informații interne sunt:

- Informații obținute de la clienți:
 - Din cererea de deschidere a contului, cererea de credite;
 - Din contractul de societate și statutul societății;
 - Din bilanțurile contabile, contul de profit și pierdere, raportările contabile periodice, balanțele de verificare și din alte situații financiare;
- Informații din evidențele băncii privind:
 - Volumul total de credite aprobat și acordat, pe categorii de credite și durate de rambursare;
 - Volumul de încasări și plăți lunare;
 - Incidente apărute în derularea operațiunilor de plăți fără numerar, a operațiunilor de creditare, precum și volumul și frecvența acestora;
 - Serviciul datoriei.
- Informațiile din surse exterioare, pot fi obținute de la⁴:
 - Banca Națională a României;
 - Centrala Riscurilor Bancare;
 - Centrala Incidentelor de Plăți;
 - Registrul Comerțului;
 - Organisme specializate;
 - Alte bănci și organisme care au relații cu clienții;
 - Institutul Național de Statistică și Studii Economice și Direcțiile județene de Statistică;
 - Agenții economici care au relații contractuale cu clientul;
 - Camerele de Comerț, Judecătoria și Primăria locale;
 - Mijloacele mass-media.

Administrarea riscurilor semnificative bancare este considerată un proces focalizat analiza profilului de risc, în vederea maximizării raportului dintre risc și profit în diferite domenii de activitate ale unei societăți bancare.

Riscurile semnificative sunt riscuri cu impact însemnat asupra situației patrimoniale și/sau reputaționale a băncilor. O posibilă structură a riscurilor bancare semnificative cuprinde⁵:

- risc de credit;
- risc de țară;
- risc de transfer;
- risc de piață;
- risc de preț;
- risc valutar;
- risc al ratei dobânzii;
- risc de lichiditate;
- risc operațional;
- risc juridic;
- risc reputațional.

Literatura de specialitate descrie multiple categorii principale de risc, în funcție de anumite caracteristici primare sau secundare⁶.

⁴ I. Iuga, T. Rosca, *Moneda și credit*, Editura Risoprint, Cluj Napoca, 2005, p. 156-157.

⁵ Structura minimală a riscurilor semnificative bancare este prezentată de Norma Băncii României nr.17/2003 privind organizarea și controlul intern al activității instituțiilor de administrare a riscurilor semnificative, precum și organizarea și desfășurarea activității de **audit** de credit, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 47/2004.

Riscul de credit reprezintă riscul înregistrării de pierderi sau al nerealizării profiturilor estimate, ca urmare a neîndeplinirii de către contrapartidă a obligațiilor contractuale. *Riscul asociat partenerilor de afaceri și riscul de reglementare legală*, sunt privite ca fiind mai puțin relevante și adeseori ca fiind subordonate riscului de creditare, motiv pentru care în evaluarea lor sunt folosite procedurile standard de gestiune a riscului de creditare⁷. **Riscul de țară** reprezintă riscul asociat riscului de credit, care este determinat de condițiile economice, sociale și politice ale țării de origine a împrumutatului. **Riscul de transfer** reprezintă o componentă a riscului de țară, care apare atunci când obligația împrumutatului nu este exprimată în moneda locală a acestuia.

Riscul de piață reprezintă riscul înregistrării de pierderi sau al nerealizării profiturilor estimate, care apare din fluctuațiile pe piață ale prețurilor, ratei dobânzii și cursului valutar. **Riscul de preț** este o componentă a riscului de piață, care apare din fluctuațiile pe piață ale prețurilor valorilor mobiliare, mărfurilor și instrumentelor financiare derivate. **Riscul valutar** reprezintă o componentă a riscului de piață, care apare din fluctuațiile pe piață ale cursului valutar. **Riscul ratei dobânzii** reprezintă o componentă a riscului de piață, care apare din fluctuațiile pe piață ale ratei dobânzii⁸.

Riscul de lichiditate reprezintă riscul înregistrării de pierderi sau al nerealizării profiturilor estimate, ce rezultă din imposibilitatea instituțiilor de credit de a onora în orice moment obligațiile de piață pe termen scurt, fără ca aceasta să implice costuri sau pierderi ce nu pot fi suportate de instituțiile de credit.

Riscul operațional reprezintă riscul înregistrării de pierderi sau al nerealizării profiturilor estimate, care este determinat de factori interni (derularea neadecvată a unor activități interne, existența unui personal sau unor sisteme necorespunzătoare etc.) sau de factori externi (condiții economice, schimbări în mediul bancar, progrese tehnologice etc.). **Riscul juridic** este o componentă a riscului operațional, apărut ca urmare a neaplicării sau a aplicării defectuoase a dispozițiilor legale ori contractuale, care afectează negativ operațiunile sau situația instituțiilor de credit.

Riscul reputațional reprezintă riscul înregistrării de pierderi sau al nerealizării profiturilor estimate, ca urmare a lipsei de încredere a publicului în integritatea instituțiilor de credit.

În gestionarea riscurilor bancare se parcurg următoarele etape:

1. Identificarea și evaluarea riscurilor;
2. Controlul și eliminarea riscurilor.

Băncile adoptă **politici pentru administrarea riscurilor semnificative**, în vederea implementării profilului de risc ales. Politicile respective trebuie să corespundă strategiilor generale, să fie corelate cu nivelul fondurilor proprii ale băncilor și cu experiența acestora în administrarea riscurilor, precum și cu disponibilitatea de expunere la risc stabilită de Consiliul de administrație.

Pentru *identificarea și evaluarea riscurilor semnificative*, băncile trebuie să își organizeze activitatea în mod sistemic, de a cărei monitorizare eficientă se preocupă *Consiliul de administrație*. Consiliul de administrație al societăților bancare trebuie să stabilească niveluri acceptabile pentru riscurile semnificative și să asigure luarea măsurilor necesare de către conducători pentru identificarea, evaluarea, monitorizarea și controlul riscurilor respective.

Identificarea și evaluarea riscurilor semnificative trebuie să se facă atât la nivel de ansamblu al unei societăți bancare, cât și la toate nivelurile organizatorice ale acesteia trebuie să acopere toate activitățile și să țină cont de apariția unor noi activități.

⁶ Nițu I., *Managementul riscului bancar*, Editura Expert, București, 2000, p. 78.

⁷ Trencă I., *Managementul riscurilor bancare - un sistem*, Sesiunea de Comunicări Științifice cu participare Internațională „Lumea financiară – trecut și perspective”, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2004, p. 441.

⁸ Socol A., *Contabilitatea și gestiunea societăților bancare*, Editura Economică, București, 2005, p. 456 – 457.

Identificarea și evaluarea riscurilor semnificative trebuie să se realizeze cu luarea în considerare a *factorilor interni* (de exemplu: complexitatea structurii organizatorice, natura activităților desfășurate, calitatea personalului și fluctuația acestuia) și *a factorilor externi* (de exemplu: condiții economice, schimbări legislative sau legate de mediul concurențial în sectorul bancar, progrese tehnologice).

Procesul de evaluare a riscurilor trebuie să includă identificarea atât a riscurilor care sunt controlabile de către instituțiile de credit, cât și a celor necontrolabile. În cazul *riscurilor controlabile*, instituțiile de credit trebuie să stabilească dacă își asumă imediat aceste riscuri sau măsura în care doresc să le reducă prin proceduri de control. În cazul *riscurilor necontrolabile*, instituțiile de credit trebuie să decidă dacă le acceptă sau dacă elimină ori reduc nivelul activităților afectate de riscurile respective.

Evaluarea riscurilor trebuie să țină cont și de:

- o implicațiile corelării fiecărui risc semnificativ cu celelalte riscuri semnificative la care se expune banca;
- o previziunile profitului și fondurilor proprii pe baza diferitelor scenarii în condiții de criză, inclusiv o cuantificare a pierderilor maxime în extreme.

Scenariile în condiții de criză trebuie să aibă în vedere identificarea evenimentelor posibile sau a modificărilor viitoare ale condițiilor economice, care ar putea avea efecte nefavorabile asupra expunerilor băncii la riscurile semnificative, precum și evaluarea capacității băncii de a face față acestora.

Evaluarea riscurilor se realizează de către specialiștii din cadrul băncilor, care nu au responsabilități în realizarea performanței comerciale și financiare și activitățile de evaluare a riscurilor trebuie să se constituie ca parte integrantă a activităților zilnice ale băncilor.

Bibliografie:

1. Dedu V., *Gestiune și audit bancar*, Editura pentru Științe Naționale, București, 2001.
2. I. Iuga, T. Rosca, *Monedă și credit*, Editura Risoprint, Cluj Napoca, 2005.
3. Nițu I., *Managementul riscului bancar*, Editura Expert, București, 2000.
4. Socol A., *Contabilitatea și gestiunea societăților bancare*, Editura Economică, București, 2005.
5. Trenca T., *Managementul riscurilor bancare – un sistem*, Sesiune de Comunicări Științifice cu participare Internațională „Lumea financiară – trecut și perspective”, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
6. Norma Băncii României nr.17/2003 privind organizarea și controlul intern al activității instituțiilor de administrare a riscurilor semnificative, precum și organizarea și desfășurarea activității de audit de credit, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 47/2004.